

დია ჩიანელის ერთი ნოველის ინტერპრეტაციისათვის

კოჭლოშვილი ნინო

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თელავი

DOI: <https://doi.org/10.52340/idw.2023.53>

აბსტრაქტი. დია ჩიანელის ლიტერატურული მემკვიდრეობა მეოცე საუკუნის ქართული მცირე პროზის მიმდევარ მწერალთა შორის საინტერესო თემატიკით გამოირჩევა.

დია ჩიანელი თავისი შემოქმედების ნიმუშებს ხშირად აქვეყნებდა ქართული პერიოდული პრესის ფურცლებზე, მწერლის სიცოცხლეში მისი ნაწერების კრებულებიც დაიბეჭდა.

დია ჩიანელის მცირე ეპიკური ნაწარმოებები, მართალია, არ გამოირჩევა მხატვრულ-გამომსახველობითი პალიტრითა და შთამბეჭდავი ტროპული მეტყველებით, თუმცა მცირე პროზისთვის დამახასიათებელ მეტად საინტერესო სპეციფიკურ ნიშნებს ატარებს და მრავალმხრივ იწვევს მკითხველის ინტერესს. უპირველეს ყოვლისა საყურადღებოა მათი თემატური მრავალფეროვნება და შთამბეჭდავი დასათაურება.

ადამიანურობის არსი და რაობა ერთ-ერთია, რომელსაც დია ჩიანელის მცირე ფორმის ეპიკურ ნაწარმოებებში ვხვდებით. ამ თვალსაზრისით ინტერესს იწვევს ნოველა „თადუმა“.

თადუმა ნაწარმოების მთავარი პერსონაჟია, ის არ განეკუთვნება „დიდ პიროვნებათა“ რიგს.

ნაწარმოები იწყება თადუმას შესახებ ძალზე მწირე ინფორმაციით, რაც, მიუხედავად მცირე პროზისთვის დამახასიათებელი სიტყვიერი მომჭირნეობისა, თადუმაზე სრულ წარმოდგენას გვიქმნის და ამავდროულად მისადმი უდიდესი თანაღმობისა და თანაგრძნობას სურვილს გვიჩენს.

მწერლის მიერ დანახული და აღქმული თადუმა საინტერესო ტიპაჟია. იგი განსხვავდება ცხოვრების ფსკერზე დაშვებული, დეგრადირებული ტიპიური მხატვრული სახეებისგან, რომლის არაერთი ნიმუში გვხვება მეოცე საუკუნის ქართულ მცირე პროზაში.

დია ჩიანელის თადუმას უნუგეშო ყოფამ უკეთესი მერმისის რწმენა არ ჩაუკლა, ის არც საზოგადოებას კიცხავს სავალალო მდგომარეობის გამო, განსხვავებით წინამორბედი ლიტერატურული პერსონაჟებისგან, რომლებიც თანადროულ საზოგადოებაზე არიან გულაყრილნი და პესიმისტურ განცდებს თავს ველარ აღწევენ.

დია ჩიანელის ნოველა „თადუმა“ უსაზღვრო სიყვარულისა და ჰუმანიზმის ქადაგებაა, რომელსაც საოცრად მიესადაგება რევაზ ინანიშვილის სიტყვები „ლიტერატურა ახალ რეალობას უნდა ქმნიდეს, თანაც ისეთს, რაც ადამიანებს ცოტაოდენ შვებას მოუტანს“. მწერალმა თადუმას მხატვრული სახის შექმნით არა მარტო გაამიშვლა ცხოვრების მახინჯი მხარეები, რაც უმოწყალოდ ბღალავს ყველაფერს წმინდასა და ადამიანურს, არამედ საზოგადოებასა და პიროვნებას შორის არსებული უფსკრულის ამოვსებაც დაისახა მიზნად და სრულიად ახალ რეალობაზე მოგვითხრო.

საკვანძო სიტყვები: დია ჩიანელი; მცირე ეპიკური ნაწარმოებები

დია ჩიანელის ლიტერატურული მემკვიდრეობა მეოცე საუკუნის ქართული მცირე

პროზის მიმდევარ მწერალთა შორის საინტერესო თემატიკით გამოირჩევა.

მისი პირველი წიგნი იყო „შემოდგომის ცრემლები“, ნოველებისა და ლეგენდების კრებული, რომლის შესახებ 1919 წელს სანდრო ცირეკიძე „მეოცნებე ნიამორებში“ წერდა: „გამოვიდა დია ჩიანელის ნოველებისა და ლეგენდების წიგნი „შემოდგომის ცრემლები“. წიგნი „წინათქმის“ გარდა, ცამეტი ესკიზია. ვერც ერთში ვერ იხედება ავტორი საგნების გადაღმა. ეს ცამეტი ლეგენდა ბელეტრისტიკაა. სამაგიეროთ ამ ფარგალში ავტორი დაგვაკმაყოფილებდა გრძნობით და ტემპერამენტით, რომ მოენახა თავისი სტილი, ავტორს არ ეხერხება მეტაფორა და აჭრელბული სტილი, განსაკუთრებით „წინათქმაში“, სუსტია. ავტორს აქვს საინტერესო თემები...

კიდევ ერთი შენიშვნა: ნოველა რომანის და მოთხრობის დაპატარავებაა, უარყოფაა, თუ ამ გზას დაადგა ავტორი, უნდა მივიდეს მის ლოგიურ ბოლომდე, მინიატურამდე. იმედი ვიქონიოთ, რომ შემდეგ წიგნში ბატონი დია ჩიანელი მოგვცემს ნამდვილ ქართულ მინიატურას. მაგრამ მინიატურა ვერ აპატიებს ასეთ ზერელე სტილს და ავტორმა ამ მხრივ უსათუოდ უნდა იმუშაოს.

სასიხარულოა ახალი წიგნი ჩვენ ლიტერატურაში“(ცირეკიძე, 1919, 15).

დია ჩიანელი თავისი შემოქმედების ნიმუშებს ხშირად აქვეყნებდა ქართული პერიოდული პრესის ფურცლებზე, მწერლის სიცოცხლეში მისი ნაწერების კრებულებიც დაიბეჭდა.

დია ჩიანელის მცირე ეპიკური ნაწარმოებები, მართალია, არ გამოირჩევა მხატვრულ-გამომსახველობითი პალიტრითა და შთამბეჭდავი ტროპული მეტყველებით, თუმცა მცირე პროზისთვის დამახასიათებელ მეტად საინტერესო სპეციფიკურ ნიშნებს ატარებს და მრავალმხრივ იწვევს მკითხველის ინტერესს. უპირველეს ყოვლისა საყურადღებოა მათი თემატური მრავალფეროვნება და შთამბეჭდავი დასათაურება.

ადამიანურობის არსსი და რაობა ერთ-ერთია, რომელსაც დია ჩიანელის მცირე ფორმის ეპიკურ ნაწარმოებებში ვხვდებით. ამ თვალსაზრისით ინტერესს იწვევს ნოველა „თადუმა“.

თადუმა ნაწარმოების მთავარი პერსონაჟია, ის არ განეკუთვნება „დიდ პიროვნებათა“ რიგს.

ნაწარმოები იწყება თადუმას შესახებ ძალზე მწირე ინფორმაციით, რაც, მიუხედავად მცირე პროზისთვის დამახასიათებელი სიტყვიერი მომჭირნეობისა, თადუმაზე სრულ წარმოდგენას გვიქმნის და ამავდროულად მისადმი უდიდესი თანაღმობისა და თანაგრძნობას სურვილს გვიჩენს. პერსონაჟის შესახებ მხოლოდ ის ვიცით, რომ „თადუმა გვარიც იყო და სახელიც, ტომიც არავინ იცოდა, ვინ იყო და საიდან. უთვისტომოს და ურჯულოს ეძახდნენ. მუდამ ჩამოხეული და გაუპარსავი დადიოდა.

ბალახვანის ქუჩის შუკებში რომ ჩაივლიდა, იღლიაში ტომარა ჰქონდა ამოდებული, რომ ამოივლიდა, გავსებული ტომარა მხარზე ეკიდა, უკან კი ქუჩის ბიჭები მოსდევდნენ ძახილით;

„თადუმასა ჭილოსა
თაგვი დაიჭიროსა,
შეეწვას და შეეჭამოს
ტყავი გაეჭიმოსა“.

თადუმას მთელი რიონის პირი იცნობდა, დაწყებული ჭომიდან _ რიონის სადგურამდე; მას სვაგ-ყორნებიც იცნობდნენ, რადგან იმათთანაც მოსვლია ჩხუბი ლემის გაყოფაში.

ჰოდა, თადუმა ბალახვანის, ჭომის, კახნაურის მოხეტიალე, ოხერი და წუნკალი იყო“(ჩიანელი, 1969, 3-5)

მწერლის მიერ დანახული და აღქმული თადუმა საინტერესო ტიპაჟია. იგი განსხვავდება ცხოვრების ფსკერზე დაშვებული, დეგრადირებული ტიპიური მხატვრული სახეებისგან, რომლის არაერთი ნიმუში გვხვება მეოცე საუკუნის ქართულ მცირე პროზაში.

დია ჩიანელის თადუმას უნუგემო ყოფამ უკეთესი მერმისის რწმენა არ ჩაუკლა, ის არც საზოგადოებას კიცხავს სავალალო მდგომარეობის გამო, განსხვავებით წინამორბედი ლიტერატურული პერსონაჟებისგან, რომლებიც თანადროულ საზოგადოებაზე არიან გულაყრილნი და პესიმისტურ განცდებს თავს ვეღარ აღწევენ.

თადუმას ხელობა რიონის ფონთხებში ნაპოვნი მკვდარი ძაღლებისა და ცხენების ტყავის დამუშავება იყო. „ბალახვანის ყველა ხვედელიძე, გველესიანი, ჯაფარიძე მისგან ყიდულობდა თასმებს, მათრახებსა და შოლტებს“. ასე ნაშოვნი ფული მიჰქონდა სამოკიტნოში და თავისნაირ ოხრებსა და მუდრეგებთან ერთად თავს იქცევდა.

თადუმას სავალალო ყოფა ხანდახან თუ ათქმევიანებდა „_ღარიბი ხალხისთვის არც გათენებულა და არც გათენდებაო“. ლუკმაპურისთვის ის ხან ქურდობასაც არ ერიდებოდა, რის გამოს გამსახლში მიაბრძანეს. გამსახლიდან აგურქარხანაში გადააგზავნეს, სადაც თავი ისახელა მუშაობით და მისი სახელი მოწინავეთა შორისაც კი აღმოჩნდა. ამ ფაქტმა თადუმა გაახალისა, მან სიცოცხლეში პირველად გაიღიმა.

„მართლაც უცინოდა თადუმა ალიზს, რომელსაც ზელდა, უცინოდა ყოველ აგურს, მზესა და ცასაც, ლურჯად რომ ადგა თავზე. პირველად თავის სიცოცხლეში იგრძნო, რომ ის ადამიანია და ამ ადამიანს აქვს უფლება იცინოს. პირველად მიწის ზელის დროს მიხვდა თადუმა, რომ მართალია, ისიც მიწიდან არის წარმოშობილი და მიწად გადაიქცევა, მაგრამ უნდა გამოიწვევს აგურივით, დაედვას კაცობრიობის ლამაზ შენობას და დაამშვენოს იგი. შეიძლება ასე არ ფიქრობდა თადუმა, მაგრამ გრძნობდა, რომ მშრომელი ადამიანი უნდა გახდეს არა ისეთი, როგორც იყო, არამედ სხვანაირი და ამ სხვანაირ ადამიანზე ალბათ ფიქრობდა იგი“(ჩიანელი, 1969, 8).

წინანდელი თადუმა თადუმას უკვე სძგდა, ბუფეტში შესულს, ნარჩენების იმედად მყოფს, ხელიდან რომ აცლიდნენ დატოვებულ, მონარჩენ ხორცსა და პურს და კარში აგდებდნენ. ახლანდელ თადუმაში გაიღვიძა ადამიანურმა ღირსებამ, მას უკვე დამამცირებლად მიაჩნია ნასუფრალის იმედად ყოფნა, ის აღარც შეურაცხმყოფელ შემახილებს ეგუება, უწინდელ უკეთურ საქმეებზე სინანულის გრძნობაც უჩნდება.

განსაკუთრებით საინტერესოა თადუმასა და ინდიგოს დიალოგი, თადუმას ინდიგოს ოჯახში ქურდულად შესვლას რომ გაახსენებს და ინგიდოს შეკითხვა „მართლა გინდოდა ჩემი მოკვლა?“ რომ დააფიქრებს. ამის გამგონე „დაუკვირდა თადუმა ბიჭუნისა, რომელიც თვალეში მისჩერებოდა და თადუმას თვალეებიდან წამოვიდა ობოლი ცრემლი. სასწრაფოდ მოიწმინდა, ცას შეხედა. მერე გაფეთქილ ხავერდის ვარდს შეხედა, ალბათ ამ ვარდივით ალალი იყო ბავშვის გული და თადუმას გრძნობაც. დაჯდა ბაღში თადუმა, ვარდების სუნმა სიამოვნება მოგვარეს.

-რა კარგია ცხოვრება!... მერე გაიღიმა... როცა ინგიდოს დედა მოვიდა, თადუმამ მას თაიგული მიართვა. ქალს გაეღიმა, თადუმას კი თვალეები გაუბრწყინდა“(ჩიანელი, 1969, 14).

თადუმა უფრო მეტად გააკეთილშობილა ინგიდოს დედის სიკეთემ. მან თადუმა, მიუხედავად ყველაფრისა, სამსახურში მოაწყო. ამის შემდეგ თადუმას უკვე უხაროდა სიცოცხლე, „ცის სილურჯე უდგებოდა თვალეებში და მზე იშლებოდა მის გულში.“

მაღევე თადუმა ისე გამოიცვალა, რომ „ვიღაც ინჯილერი“ ეგონათ, „გაპარსული თადუმა ვეღარ იცნეს ნაცნობებმა, იგი სანახავი კაცი შეიქმნა. თადუმა გაზეთში დახატეს, თადუმა კინოში და თეატრშიც წაიყვანეს, თადუმამ იგრძნო, რომ იგი ადამიანია და

ადამიანურად აფასებენ“ (ჩიანელი, 1969, 12).

თადუმამ ინგიდოს სიცოცხლეს საკუთარი შესწირა, მომაკვდავ თადუმას აღარ ეთმობოდა სიცოცხლე უკვე სიცოცხლეზე შეყვარებულს „ფიქრობდა, ფიქრობდა იმ დროზე, როცა ანგალი და გარეწარი იყო, როცა კაცი არ იყო და ადამიანი გახდა. ახლა კი კვდება. რატომ? მაგრამ ის ხომ გადაარჩინა? ბავშვი მომავალია.“

სიკვდილის არსი ხომ მიწიერ არსებათაგან მხოლოდ ადამთა მოდგმას აფიქრებს, მხოლოდ ადამიანი აცნობიერებს სიცოცხლის ფენომენს. მყიფე, მაგრამ მოაზროვნე ლერწამის მსგავსი ადამიანი „თუნდაც ის გაანადგუროს სამყარომ, მაინც მასზე უფრო ამაღლებულია, რადგან ადამიანი აცნობიერებს რომ ემშვიდობება სიცოცხლეს, სამყარო კი არაფერს აცნობიერებს“.

და რადგანაც სიკვდილი, „კაცთა მოდგმის პირუთვნელი გამომძალველი“ ღვთის მყოფობისა და ადამიანად ყოფის დანიშნულებაზე გვაფიქრებს, ამავედროულად დაუყოვნებლივ მოითხოვს პასუხს კითხვაზე სად მივდივართ სიკვდილის შემდეგ, როგორი ცხოვრება მოგველის მიწიერი ცხოვრების შემდეგ?

მომაკვდავი თადუმას ფიქრები „რატომ? მაგრამ ის ხომ გადაარჩინა? ბავშვი მომავალია.“ უკვე პასუხია ამ მრავლისმთქმელ შეკითხვაზე.

დია ჩიანელის ნოველა „თადუმა“ უსაზღვრო სიყვარულისა და ჰუმანიზმის ქადაგებაა, რომელსაც საოცრად მიესადაგება რევაზ ინანიშვილის სიტყვები „ლიტერატურა ახალ რეალობას უნდა ქმნიდეს, თანაც ისეთს, რაც ადამიანებს ცოტაოდენ შვებას მოუტანს“. მწერალმა თადუმას მხატვრული სახის შქმნით არა მარტო გააშიშვლა ცხოვრების მახინჯი მხარეები, რაც უმოწყალოდ ბრალავს ყველაფერს წმინდასა და ადამიანურს, არამედ საზოგადოებასა და პიროვნებას შორის არსებული უფსკრულის ამოვსებაც დაისახა მიზნად და სრულიად ახალ რეალობაზე მოგვითხრო.

ლიტერატურა:

1. ჩიანელი დ. (1969): თადუმა. გამომცემლობა „ნაკადული“. თბილისი
2. ცირეკიძე ს. (1919): მხატვრული მატთანე, მეოცნებე ნიამორები. N1. 15
3. ვისილიადისი ნ. (2003): სიკვდილის საიდუმლოება

For the interpretation of one of Dia Chianelli,s novels

Kochloshvili Nino

Iakob Gogebashvili State Iniversity, Telavi

Abstract

The literary heritage of Dia chianeli is among the interesting topics among the Georgian short prose writers of the 20th century.

Dia Chianelli often published samples of his work in the pages of the Georgian periodical press, collections of his writings were also printed during the writer's lifetime.

Dia Chianelli's small epic works, differences, are not distinguished by artistic palette and impressive tropical speech, although characteristic of small prose, they carry many interesting features and multifaceted appeal to the reader's interest. First of all, their thematic variety and impressive titles are noteworthy

The essence and nature of humanity is one of the things that we find in Dia Chianelli,s small

from epic works. From this point of view, the novel “Taduma” is interesting.

Taduma is the main character of the work, he does not belong to the ranks of “great personalities”.

The work begins with very little information about Taduma, which, despite the verbal difficulties characteristic of small prose, gives us a complete idea of Taduma and at the same time make us want to have the greatest compassion and sympathy for him.

Taduma seen and perceived by the writer is an interesting type. It is different from the typical degraded artistic faces, which we find in the Georgian short prose of the twentieth century.

Dia Chianeli, s Taduma, s inconsolable existence did not kill her belief in a better god, nor does she criticize the society for its miserable situation, unlike previous literary characters who are sympathetic to the contemporary society and cannot overcome pessimistic feeling.

Dia Chianeli, s novella “Taduma” is a sermon of boundless love and humanism, which is wonderfully suited to Revaz Inanishvili, s words ‘Literature should create a new reality, and one that will bring some relief to people’.

By creating the artistic face of Taduma the writer not only exposed the ugly sides of life, which mercilessly accuses everything holy and human, but also set of filling the gap between society and the individual and telling us a completely new reality.

Key words: The minor epic works of Dia Chianeli